

Prof. dr hab. Inż. arch., arch. krajobrazu
Dominika Kuśnierz-Krupa
Wydział Architektury
Politechniki Krakowskiej
Katedra Historii Architektury
I Konserwacji Zabytków

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Oficjalnego Recenzenta

pt. „TOŻSAMOŚĆ NARODOWA I WPŁYWY
ZEWNĘTRZNE W ARCHITEKTURZE
KOMPLEKSU ŚWIĄTYNNEGO DUNHUANG
(IV-XIV w.)”

kandydata do stopnia doktora filozofii

Wang Shiru

z zakresu wiedzy

19 - Architektura i budownictwo

na specjalności 191 - Architektura i urbanistyka

Po dokonaniu analizy pracy doktorskiej Wang Shiru „Tożsamość narodowa i wpływy zewnętrzne w architekturze zespołu świątynnego Dunhuang (IV-XIV w.)” stwierdzono aktualność wybranego tematu badawczego, prawidłowe udowodnienie przyjętych założeń, postawienie trafnych wniosków, a także oryginalność tematu i jego praktyczne znaczenie. Pozwoliło to na dokonanie oceny poziomu naukowego rozprawy.

Aktualność tematu pracy doktorskiej

O aktualności tematu pracy doktorskiej Wang Shiru decyduje wyjątkowość tysiącletniego kompleksu świątynnego Dunhuang, w skład którego wchodzi kilkaset sanktuariów zlokalizowanych w jaskiniach w całości pokrytych malowidłami ściennymi i ozdobionych rzeźbami.

Pomimo tego, że Dunhuang, który jest wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, został stosunkowo szczegółowo przebadany przez wielu chińskich i zagranicznych naukowców to jego wyjątkowość wciąż daje możliwości prowadzenia nowych badań, czego dowodem jest przedstawiona rozprawa doktorska.

Obiektem badań jest kompleks świątynny Dunhuang.

Przedmiotem opracowania jest tożsamość narodowa i wpływy zewnętrzne w architekturze zespołu świątynnego Dunhuang.

Granice badań: chronologiczne – od IV do XIV w., terytorialne – Chiny, Dunhuang.

Celem opracowania jest ukazanie tożsamości narodowej oraz wpływów zewnętrznych w architekturze zespołu świątynnego Dunhuang z IV-XIV wieku.

Cele badań:

- analiza bazy źródłowej i przeprowadzenie badań terenowych w celu ustalenia specyfiki procesu opracowywania planów, konstrukcji i koncepcji poszczególnych

sanktuariów Dunhuang w oparciu o połączenie zapożyczonych i lokalnych tradycji oraz technik wykonawczych;

- prezentacja genezy planów i schematów konstrukcyjnych, biorąc pod uwagę ich typy i określając ich specyfikę z dynastii na dynastie;
- określenie głównych technik malarstwa ściennego - fresków i ich pochodzenia oraz tradycyjnych materiałów;
- analiza właściwości kompozycyjnych malarstwa ściennego odpowiednimi technikami;
- uzasadnienie zakresu regionalizmu w malarstwie ściennym Dunhuang;
- analiza stosowania tradycyjnego malarstwa ściennego Dunhuang we współczesnej sztuce chińskiej.

Ocena aktualności wyników naukowych rozprawy, ich rzetelności i nowatorstwa

Nowość naukowa pracy polega na tym, że:

"Po raz pierwszy:

- na podstawie przeanalizowanych źródeł i badań terenowych określono specyfikę procesu opracowywania planów, konstrukcji i koncepcji wizualnej Dunhuang w oparciu o połączenie tradycji zapożyczonych i lokalnych oraz technik wykonawczych;
- ujawniono genezę planów i schematów konstrukcyjnych, uzasadniając rozprzestrzenianie się pewnych typów i określając ich specyfikę z dynastii na dynastie;
- przeanalizowano wykorzystanie tradycyjnego malarstwa ściennego z Dunhuang we współczesnej sztuce chińskiej.

Pogłębiono:

- metodyczne podejście do określenia głównych technik malowania fresków ściennych, ich pochodzenia i tradycyjnych materiałów;
- analityczne podejście do cech kompozycyjnych malarstwa ściennego przy zastosowaniu odpowiednich technik;
- badania cech kompozycyjnych, morfologicznych i semantycznych tradycyjnej architektury chińskiej oraz jej oryginalności w prowincji Gansu.

Dostrzeżono wkład w określenie stopnia regionalizmu w malarstwie ściennym Dunhuang.

Metodologiczne narzędzie badawcze.

Wang Shiru wykorzystuje metodę badań terenowych, metodę fotofiksacji, metodę grafoanalityczną, metodę definiowania cech, metodę analizy systemowo-strukturalnej, metodę analizy porównawczej, metodę eksperymentalną, metodę etymologiczną, metodę analizy terminologicznej, metodę analizy religijnej, metodę analizy historycznej i metodę analizy matematycznej.

Wartość prezentowanej pracy polega na tym, że Wang Shiru wykonała badania terenowe w obszarze istniejących źródeł i przeprowadziła własne analizy wraz z wykonaniem dokumentacji fotograficznej sanktuariów Dunhuang.

Wang Shiru swoją pracę doktorską wykonała w Kijowskim Narodowym Uniwersytecie Budownictwa i Architektury, pod kierunkiem Julii Iwashko, doktora architektury, profesora, nostryfikowanego doktora habilitowanego.

Na podstawie analizy tekstu pracy doktorskiej oraz jej części graficznej stwierdzono, że kandydatka w pełni opanowała metodologię pracy naukowej.

Ocena treści pracy doktorskiej, jej kompletności i zgodności z zasadami rzetelności akademickiej

Biorąc pod uwagę treść pracy doktorskiej Wang Shiru należy stwierdzić, że w pełni odpowiada ona ósmemu poziomowi Krajowych Ram Kwalifikacji, zatwierdzonym Uchwałą Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 23 listopada 2011 r. nr 1341, o czym jest mowa w ust. 5 „Procedury nadawania stopnia doktora filozofii i uchylania decyzji jednorazowej rady akademickiej uczelni, instytucji naukowej o nadaniu stopnia doktora filozofii”, zatwierdzona uchwałą Rady Ministrów Ukraina z dnia 12 stycznia 2022 r. nr 44.

Praca doktorska Wang Shiru jest kompletną pracą naukową i wykazuje zgodność z zasadami uczciwości akademickiej. Praca doktorska pt. „Tożsamość narodowa i wpływy zewnętrzne w architekturze kompleksu świątynnego Dunhuang (IV-XIV w.)” jest wynikiem niezależnej pracy Wang Shizhu i nie zawiera elementów, kompilacji, fabrykacji, plagiatu i zapożyczeń, co zostało udowodnione przy kontroli antyplagiatowej. Wykorzystane dane, wyniki i teksty innych autorów posiadają odniesienia do odpowiednich źródeł.

Na treść rozprawy składają się przypisy, słownik terminów specjalnych, wstęp, cztery rozdziały zawierające wnioski do nich, wnioski ogólne, wykaz wykorzystanych źródeł oraz załączniki.

Praca doktorska pt. „Tożsamość narodowa i wpływy zewnętrzne w architekturze zespołu świątynnego Dunhuang (IV-XIV w.)” pod względem merytorycznym odpowiada specjalności 191 – Architektura i Urbanistyka (dziedzina 19 – Architektura i budownictwo). Objętość tekstu głównego wynosi 135 stron, 29 ilustracji, 34 strony spisu wykorzystanych źródeł (205 pozycji), 5 stron załączników. Treść pracy doktorskiej pt. „Tożsamość narodowa i wpływy zewnętrzne w architekturze zespołu świątynnego Dunhuang (IV-XIV w.)” również w pełni odpowiada specjalności 191 - Architektura i urbanistyka.

We wstępie Autorka zwróciła uwagę na znaczenie tematu badań, przedmiot badań, cel i zadania badawcze, oryginalność naukową i wartość praktyczną pracy, a także zaprezentowanie wyników badań związanych z rozprawą w artykułach i na konferencjach.

Pierwszy rozdział pracy doktorskiej zatytułowany „Analiza stanu badań i historycznej periodyzacji kompleksu świątynnego jaskiń Dunhuan” przedstawia aktualny stan badań w obszarze podjętej problematyki. Doktorantka dokonała analizy wcześniej opracowanych publikacji na temat kompleksu świątynnego Dunhuang i ogólnie architektury chińskiej. Opisano także okresy powstawania kompleksu Dunhuang oraz wpływ czynników zewnętrznych - politycznych, ekonomicznych, religijnych, kulturowych itp. Ponieważ główną wartością kompleksu są malowidła na ścianach, przedstawiono ogólny opis starożytnego chińskiego malarstwa ściennego. Określony został krąg aspektów mało zbadanych i ogólnie niezbadanych, które uwzględniono w pracy doktorskiej.

Rozdział drugi zatytułowano „Metody badań świątyń jaskiniowych w Dunhuang” i stanowi on standardową część prac doktorskich. W tej części pracy sformułowano zastosowane metody badawcze i określono, które wybrano do rozwiązania problemów badawczych. W tym rozdziale podkreślono także aspekty związane z ochroną i restauracją unikalnych sanktuariów.

Rozdziały trzeci i czwarty to prezentacja głównych badań przeprowadzonych przez Wang Shiru. W rozdziale trzecim omówiła badania i przedstawiła schematy planowania i budowy sanktuariów w oparciu o własną klasyfikację. Rozdział ten, zatytułowany „Geneza rozwiązań projektowych i konstrukcji jaskiń Dunhuang” składa się z następujących podrozdziałów: Rodzaje planów, Rodzaje sklepień, Geneza schematów planowania i budowy w różnych okresach. Ponieważ jako podstawę badań wybrano nietradycyjne metody definiowania cech i analizę strukturalno-systemową, umożliwiło to stworzenie zasadniczo odmiennej klasyfikacji i wyciągnięcie uzasadnionych wniosków.

Rozdział czwarty ppt. „Analiza etapów rozwoju koncepcji jaskiń Dunhuang i ich restauracja” to rozdział pracy poświęcony najbardziej unikalnemu elementowi sanktuariów jaskiniowych – malowidłom ściennym i rzeźbie. W oparciu o metody definiowania cech i analizy strukturalno-systemowej Autorka przeanalizowała:

- Malarstwo ścienne w jaskiniach, jego periodyzację i cechy artystyczne,
- Rzeźbę, jej periodyzację i cechy artystyczne,
- Syntezę sztuk jako podstawę figuratywnej koncepcji jaskiń Dunhuang i wpływ malarstwa ściennego kompleksu Dunhuang na sztukę współczesną,
- Metody konserwacji i restauracji chińskich malowideł ściennych oraz zagraniczne doświadczenia renowacji fresków.

Spośród wniosków ogólnych należy wymienić te najbardziej innowacyjne, istotne dla dalszych badań kompleksu Dunhuang:

1. Po raz pierwszy stworzono klasyfikację głównych typów i podtypów planów 309 głównych sanktuariów w oparciu o metody definiowania cech i analizy systemowo-strukturalnej. Jako pierwszą cechą definiującą wybrano geometrię form, a stopień rozprzestrzeniania się niektórych form jako drugą cechą definiującą w oparciu o pierwszą. Na ich podstawie określono trzy grupy planów: najczęstszy, średnio powszechny i nietypowy, mało powszechny.

2. Po raz pierwszy stwierdzono rozbieżność w okresach genezy planów, malarstwa ściennego i rzeźby. I tak w rzeźbie: I etap – okres rozwoju (Północny Wei, Zachodni Wei, Północny Zhou (około 150 lat), II etap – okres dobrobytu (Sui, Tang) (około 300 lat), III etap – okres schyłku (Pięć dynastii, Północna Song, Xi Xia i Yuan (ok. 460 lat). W malarstwie ściennym: I etap – wczesny (Północne Liang, Północne Wei, Zachodnie Wei, Północne Zhou) (ok. 180 lat), II etap – okres schyłku okres dobrobytu i początek upadku (Sui, Tang, era Pięciu Dynastii, Northern Song) (546 lat), III etap - okres zapożyczeń (Xi Xia, Yuan) (330 lat). Tak więc czas trwania wczesnego etapu malarstwa ściennego i rzeźby jest prawie taki sam, w rzeźbie drugi etap to tylko rozkwit, w malarstwie ściennym - upadek jest dłuższy, w rzeźbie trzeci etap to upadek, co naznaczone było praktycznym zanikiem rzeźby jako gatunku, natomiast w malarstwie ściennym trzeci okres obcej dominacji nie polega na zaniku gatunku, ale po prostu na jego przemianie.

3. Przeprowadzona analiza liczby jaskiń w różnych okresach oraz geneza dekoracji sanktuariów jaskiniowych Dunhuang wykazała, że rozwój planowania, schematów konstrukcyjnych, dekoracji freskami i rzeźbami następował w kierunku komplikacji i zróżnicowania aż do czasów kiedy w państwie rozpoczęły się negatywne procesy polityczne i gospodarcze, a późniejsze rządy obcych dynastii mongolskich odmiennie odbiły się na rzeźbie i malarstwie ściennym, jeśli malarstwo ścienne zaczęło się odradzać, choć na zapożyczonych podstawach w połączeniu z lokalnymi tradycjami, wówczas rzeźba ostatecznie raczej podupadła szybko, a liczba rodzajów planów w późnym okresie nie uległa dywersyfikacji.

Rozprawa została przygotowana zgodnie z wymogami Rozporządzenia Ministra Oświaty i Kultury Ukrainy z dnia 12 stycznia 2017 r. Nr 40 „W sprawie zatwierdzenia wymagań dotyczących przygotowania rozprawy doktorskiej”.

Język i styl prezentacji wyników

Praca doktorska została napisana w języku ukraińskim. Treści prezentowane są logicznym, kompetentnym, zrozumiałym językiem naukowym, przy prawidłowym użyciu określonej terminologii.

Publikacja wyników pracy doktorskiej

Wyniki rozprawy opublikowano w 13 pracach naukowych: w specjalistycznych publikacjach naukowych Ukrainy – 5 artykułów, z czego 1 był publikacją współautorską, w zagranicznych czasopismach specjalistycznych – 4 artykuły.

Wyniki badań przedstawione w rozprawie były prezentowane na 8 konferencjach naukowych, w tym 6 międzynarodowych i 2 krajowych.

Zaświadcza to, że wyniki naukowe przedstawione w pracy rozprawy doktorskiej są w pełni objęte publikacjami naukowymi Kandydatki i spełniają wymogi zawarte w punktach 8-9 „Procedury o nadanie stopnia doktora filozofii i uchylenie decyzji jednorazowej specjalistycznej rady akademickiej uczelni, instytucji naukowej w sprawie nadania stopnia doktora filozofii”, zatwierdzona uchwałą nr 44 Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 12 stycznia 2022 r.

Wady, uwagi, pytania o charakterze dyskusyjnym do pracy dyplomowej.

1. W rozprawie warto byłoby zamieścić osobną tabelę istniejących klasyfikacji typów planów i sklepień wraz z klasyfikacją opracowaną przez Wang Shiru. To wyraźnie pokazałoby kontrowersyjne aspekty, które znajdują się w klasyfikacjach innych autorów.

2. Tabele analityczne z dużą liczbą małych obrazów są raczej trudne do odczytania. Są one odpowiednie dla monografii w większym formacie, natomiast w rozprawie doktorskiej należy je powiększyć, być może poprzez zmniejszenie liczby zdjęć.

3. Rozdział czwarty opisuje szczegółowo doświadczenia restauratorskie fresków Dunhuang, nie zawiera jednak autorskich uogólnień ani ocen ich skuteczności. W przyszłości autorka powinna uzupełnić tę sekcję swoimi zdjęciami i przedstawić ocenę skuteczności takich działań.

Jednocześnie uwagi te nie umniejszają istotnej dla Chin wagi rozprawy i nie wpływają na pozytywną ocenę pracy doktorskiej.

Opinia pracy doktorskiej

Uważam, że praca doktorska doktora Wang Shiru na temat „Tożsamość narodowa i wpływy zewnętrzne w architekturze zespołu świątynnego Dunhuang (IV-XIV w.)” jest wykonana na wysokim poziomie naukowym, nie narusza zasadami rzetelności akademickiej i jest ukończonym studium naukowym, którego zbiór wyników teoretycznych i praktycznych rozwiązuje zadanie naukowe o istotnym znaczeniu dla dziedziny wiedzy 19 - Architektura i budownictwo w specjalności 191 - Architektura i urbanistyka.

Praca doktorska pod względem przydatności, wartości praktycznej i oryginalności naukowej w pełni odpowiada wymogom obowiązującego ustawodawstwa Ukrainy, które są przewidziane w klauzuli 29 Uchwały Gabinetu Ministrów „W sprawie zatwierdzenia Procedury kształcenia wyższych kształcenie kandydatów na stopnie doktora filozofii i doktora nauk ścisłych w szkołach wyższych (instytucjach naukowych)” z dnia 23 marca 2016 r. nr 261 ze zmianami wprowadzonymi zgodnie z Uchwałami Rady Ministrów nr 283 z dnia 04.03.2019 r. i nr 502 z dnia 19.05.2023 r., oraz § 6 „Procedury nadawania stopnia doktora filozofii i uchylenia decyzji jednorazowej specjalistycznej rady akademickiej uczelni, instytucji naukowej o nadaniu stopnia doktora filozofii”, zatwierdzonego uchwałą nr 44 Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 12 stycznia 2022 r.

Z uwagi na powyższe Wang Shizhu, zasługuje na nadanie stopnia doktora filozofii w zakresie wiedzy 19 – Architektura i Budownictwo ze specjalnością 191 – Architektura i Urbanistyka.

Oficjalny recenzent:

Prof. dr hab. inż. arch. Dominika Kuśnierz-Krupa
(dyscyplina: architektura i urbanistyka)
Katedra Historii Architektury i Konserwacji Zabytków,
Wydział Architektury
Politechniki Krakowskiej

Poświadczam podpis Prof. dr hab. inż. arch. Dominiki Kuśnierz-Krupa

PRODZIEKAN
ds. nauki
Wydział Architektury
Politechniki Krakowskiej
prof. dr hab. inż. arch. Justyna Kobylarczyk